

Sakari Hänninen & Jouko Karjalainen (toim.) (1997): *Biovallan kysymyksiä. Kirjoituksia köyhyyden ja sosiaalisten uhkien hallinnoimisesta*. Gaudeamus, Tampere. 251 s.

Mikä ihmeen biovalta, kysyi opiskelijani. En vaivautunut vastaamaan, vaan kehotin häntä etsimään vastauksen kirjan johdannosta, joka vastaa kysymykseen kadehdittavan oppineesti. Johdantoluku onkin mielestäni varsin hyödyllinen genealogista lähestymistapaa harjoittelevalle tutkijalle tai sellaiselle opinnäytetyön tekijälle, jonka projektina on ottaa selvää yhteiskunnallisiin käytäntöihin piiloutuvasta näkymättömästä vallankäytöstä. Luvun käyttöhyötyä lisää se, että lähdeluettelo on hallinnoimisen suhteen hyvin kattava ja mahdollistaa nopean avainlähteiden jäljittämisen.

Köyhyyden ja sosiaalisten kysymysten tematiikassa liikkuva kirja esittelee, kehittää ja soveltaa keskityneesti hallinnoimisen, hallintamentaliteetin ja biovallan kompleksisia käsitteitä. Kirjoittajat ovat kansainvälisesti tunnettuja Foucault-tutkijoita – sama tunnetuus koskee myös monia heidän nyt suomeksi käännettyjä artikkeleitaan. Kun en itse kuulu tämän keskustelutradition sisäpiireihin, en pidä artikkeleiden kääntämistä ja uudelleenjulkaisemista vanhan kertauksena tai tarpeettomana – päinvastoin. Käännökset ovat poikkeuksetta hyviä ja kirjaa voi monestakin syystä pitää tärkeänä kontribuutiona suomenkieliseen yhteiskuntatieteelliseen keskusteluun, jossa tutkijat ja hallintovirkamiehet päivittäin konstruoivat sosiaalisen hallinnan uusia strategioita mm. sen suhteen kenellä on oikeus työhön vs. joutilaisuuteen tai ketä on aktivoitava. Kirja on siis oivallista luettavaa biovallan käyttäjille ja kohteille – siis meille kaikille.

Alussa lukijalle paikannetaan biovallan ja -politiikan käsitteen yhteydet mm. hallinnoimisen ja hallintamentaliteetin käsitteisiin Michel Foucault'n myöhemässä tuotannossa, johdatellaan kirjan avainkäsitteisiin ja ajattelutapaan. Tässä vaiheessa käy ilmi ensinnäkin että biovallassa on kyse tiedontuotannon ja -soveltamisen sekä hallinnoimisen välisten monimutkaisten prosessien jäljittämisestä. Toisekseen kirja paljastuu yhdeksi kansainvälisen nykyisyyden historian (*History of the Present*) tutkijaverkoston työn tuotokseksi. Verkosto on perustanut työnsä paljolti juuri Foucault'n työn avaamien teoreettisten ja metodisten perspektiivien hyödyntämiseen.

Kirjan artikkelit etenevät väestön hyvinvoinnin ja hallinnan tematiikassa historiasta nykypäivään, köyhyyden tiedontuotannon eli yhteiskuntatieteiden synnystä sosiaalityön nykysuhteisiin ja lasten hyväksikäytön muuttuvaan kategoriaan. Näin rakennettuna kirja muodostaa kokonaisuuden, joka on artikkelikirjaksi poikkeuksellisen juonellinen, toimiva ja paikoin oikeastaan jännittävä lukemisto.

Kirjan aloittaa kolmen hyvin yhteensopivan artikkelin kokonaisuus, joissa analysoidaan köyhien ja köy-

hyiden hallinnan ja sen edellytyksenä olevan asiantuntijatiedon ilmaantumista Rankassa ja Britanniassa. Giovanna Procaccin tulkinta yhteiskuntatieteen synnystä 1800-luvun Ranskassa poliittisten tapahtumien ja teoreettisen keskustelun umpikujien ja uudelleenneuvottelujen tuloksena on kiinnostava. Hän osoittaa miten köyhyyden saama uusi asema liberalismissa yhteiskunnassa sekä sen nostattamien poliittisten ongelmien erittely osoitti aikaisemmin käytössä olleet käsitteet kelvottomiksi selittämään muuttunutta yhteiskunnallista tilannetta. Köyhyysskysymyksen ratkaisu edellytti oikeuksien ja etujen kielen korvaamista velvollisuuden käsitteellä, jolla kyettiin organisoimaan valtion ja yksilön välille syntynyt tyhjä tila. Samalla syntyi tila yhteiskunnan jäsenyyden uudenlaista perustaa tutkivalle tietelle, joka sai poliittiseksi tehtäväkseen tuottaa velvollisuuden ohjaaman kansalaisyhteiskunnan toimijan. Procacci kutsuu tätä uutta tiedettä sosiaalisen yhteisvastuun tieteksi, jolle siitä pitäen lankesi aktiivinen osa uusien yhteiskunnallisen hallinnan muotojen tuottamisessa.

Mitchell Deanin artikkeli keskittyy brittiläisen 1700-luvun joukkoköyhyyden hallinnoimisen geneologiaan ja Peter Millerin ja Nikolas Rosenin artikkeli sitä seuraneisiin uudempiin köyhyyden hallinnan muotoihin. Niissä tarkastellaan universalisoivien diskurssien, teorioiden ja utopioiden sekä hallinnoimisen käytäntöjen, viranomaistoiminnan ja hallinnon monimutkaisia suhteita ja köyhäinhoidon historiaa osana hallitsemista ja niitä elämänmuotoja, joita hallinnalla edistetään. Artikkelit paljastavat neljä asiantuntijatietoon eri tavoin nivoutuvaa ja toistaan seurannutta köyhyyden hallinnan muotoa. Poliisin tiede keskittyi pauperismiin ja siihen liittyneiden ilmiöiden vaaran tunnistamiseen ja tukahduttamiseen tiedon ja koulutettujen henkilöiden avulla. Sitä seurasi köyhien kurinalaistaminen, spesifi liberaali köyhyyden hallintatapa, jossa köyhiä kontrolloitiin ja kasvatettiin kunnan kansalaisiksi filantrooppisten ja lääketieteellisten strategioiden avulla. Vähitellen sen korvasivat hyvinvointijärjestelmän ohjelmat ja teknologiat. Viimeisimpänä hallinnan muotona analysoidaan uusliberalistien esiinnostamaa köyhien itseinäistämistä. Kehityskaari köyhyyden käsitteen keksimisestä (1790) ja yhteiskunnallisena ilmiönä ymmärtämisestä, köyhyyttä luokittelevien tietojärjestelmien, köyhyyden käsittely- ja jalostusjärjestelmien ilmaantumisen kautta tämän päivän sosiaalisen asiantuntijavallan ja köyhän uudelleenorganisoinnisen avaa huimia näköaloja pohtia tämän päivän hallinnoimista. Millerin ja Rosenin mukaan elämme nimittäin keskellä uuden kalkyloivan hallinnan muodon esiinmarssia. Sen tunnistaa mm. yksittäisten asiantuntijoiden itseohjautuvuuden lisääntymisestä ja heidän lisääntyneistä pyrkimyksistään juurruttaa köyhään yksilöön sellainen suhtautumistapa elämäänsä, joka saa heidät käyttäytymään omassa elämässään (asiantuntijoiden tuella tai ilman sitä) köyhyyttä ehkäisevästi. Uusin hallinnan muoto mahdollistaa hallinnan etäältä ja siksi

ihmisten ja yksiköiden itseohjautuvuuden näennäinen vapaus valtiosta on vain se tapa, jolla projekti toteutuu käytännössä. Toisaalta on hämmästyttävää havaita miten eräät köyhien hallinnoimisen kysymykset toistuvat lähes muuttumattomina ajasta toiseen. Yksi näistä kestokysymyksistä koskee julkisen avun ja omalla työllä ansaitun oikeaa suhdetta.

Kirjan kolme viimeistä artikkelia soveltavat biovalan käsitteitä rajattuihin teemoihin. Ne käsittelevät Foucault'n analyysia oikeudenkäytön muutoksesta vaarallisen yksilön määrittämisessä (Sakari Hänninen), hallinnoimista ja biovaltaa sosiaalityön haastattelukäytännöissä (Kevin Stenson) ja lasten hyväksikäytön määrittelyn muutoksista (Ian Hacking). Nämä artikkelit ovat tapaustutkimuksia eri näkökulmista. Ne valottavat sitä miten ihmisten elämä on oikeuslaitoksessa, sosiaalityössä, lastenhuollossa ja suuressa julkisuudessa tullut muuttuvan tiedonkeruun, toimenpiteiden ja muokkaamisen kohteeksi ja samalla luonnollisesti myös sitä miten valta ja tieto toimivat yhteen hallitsemisen käytännöissä. Artikkelit ovat metodisesti kiinnostavan erilaisia.

Sakari Hänninen on kirjoittanut oivaltavan ja samalla genealogista tutkimusotetta soveltavien tai soveltamaan opettelevien tutkijoiden kannalta hyödyllisen artikkelin. Siinä avataan Foucault'n tapaa tutkia biovallan anatomiaa ja toimintatapojen katkoksia ja siirtymiä oikeuslaitoksen tulkitsevassa oikeudenkäytössä. Jään tosin kaipaamaan edes muutamaa soveltavaa kommenttia viimeaikaisen suomalaisen oikeudenkäytön analysoimisen suuntaan. Kevin Stensonin aiheena on sosiaalityön tietopohjan ja paikallisten hallinnointiteknikoiden väliset yhteydet. Hänen aineistonaan on kaksi sosiaalityöntekijän ja asiakkaan keskustelua. Niistä toinen edustaa lajityyppiä "vastustava asiakas" ja toinen "diskursiivisesti osaavaa asiakasta". Tarkalla vuorovaikutuspuheen analyysillä Stenson saa analyysinsä kohdentumaan kahteen toteutuneeseen episodiin biovallan käytännöistä. Vuorovaikutuspuheen analyysi on siinä määrin kiinnostavaa että sitä toivoisi hallinnoimisen tutkijoiden harrastavan laajemminkin. Puheen analyysin kautta näyttäisi esimerkiksi pääsevän käsiksi yhteen sosiaalityön (ja liberaalin hallinnoimisen) vaikeimmin lähestyttävään ongelmaan: jännitteeseen kurinpidollisten ja itsesääntelyyn perustuvien vallan strategioiden välillä. Stensonin artikkeli osoittaa liberaalin hallinnoimisen ja sosiaalityön yhteyden pätevien kansalaisten tuottamisen kautta. Ian Hacking pohtii enimmäkseen amerikkalaisen tekstiaineiston varassa käsitysten muodostamista lasten hyväksikäytöstä ja muuttumista viimeisen 30 vuoden aikana sekä sen vaikutuksia ihmisiin. Hänen mukaansa kyse ei ole ainoastaan teorian nimeämisestä vaan niistä vaikutuksista, joita heidän "diagnoosinsa" tai "luokkansa" saa aikaan heidän käyttäytymisessään. Ihmiset toimivat kuvausten perusteella: uudenlaiset kuvaukset tuottavat uudenlaista toimintaa. Koska vaikutukset ovat kaksisuuntaisia, on kuvauksia

ja luokitteluja jatkuvasti muutettava. Jään mielenkiinnolla odottamaan seuraavaa siirtoa.

Mirja Satka